

of mobilization temporally of free money of citizens and enterprises and their transformation in investment resources.

Keywords: stock market, entrepreneurship, financial crisis.

УДК 339.94:339.924

Ст. наук. співроб. Н.І. Гомольська, канд. екон. наук;
мол. наук. співроб. В.М. Черторижський – ІРД НАН України

НОВІ ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ – ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ

Розглянуто сучасні проблеми виникнення та розвитку нових форм транскордонної співпраці в Європейському Союзі. Встановлено, що основною метою нових форм транскордонної співпраці (ТКС) є перевтілення прикордонних, периферійних районів у межах державних територій в інтегровані, взаємодоповнювані райони, що набувають функцій передавача нової інформації, досвіду тощо. Адже розвиток ТКС передбачає зниження залежності прикордонних територій не тільки від внутрішніх адміністративно-територіальних кордонів, але і, безпосередньо, від державного кордону. Ці процеси повинні відбуватися в контексті транскордонного регіоналізму.

Ключові слова: транскордонна співпраця, трикутники зростання, функціональні співтовариства, великі регіони.

Розвиток національної економіки держав і всього світового господарства в умовах поглибленої спеціалізації та міжнародного розподілу праці супроводжується розширенням кооперації учасників господарського обігу як на міждержавному, так і на регіональному рівнях.

Розвиток транскордонної співпраці регіонів Західної Європи визначив дві основні концепції кооперації регіонів:

- транскордонна кооперація (crossborder cooperation) – тісна співпраця прилеглих прикордонних регіонів через національні кордони, до якої залучено регіональні та місцеві органи влади й інші організації в прикордонній зоні;
- міжрегіональна кооперація (interregional cooperation) – суб'єктоорієнтована співпраця через національні кордони між регіональними і місцевими органами влади й іншими організаціями, які можуть бути розташовані в будь-якому місці території держави.

Йдеться про появу таких нових просторових форм міжнародної економічної інтеграції (НПФЕІ), як *"працюючі співтовариства"*, *"великі регіони"*, *"трикутники зростання"*.

НПФЕІ – це просторові утворення субнаціонального рівня, що включають регіони кількох держав, які відрізняються активною прикордонною і міжрегіональною співпрацею і постійно зростаючим рівнем соціально-економічної інтеграції.

Існує кілька типологій європейських НПФЕІ. Найбільший інтерес представляє типологія Маркуса Перкманна (Markus Perkmann) з Університету Ланкастер (Великобританія) (табл.). На його думку, для класифікації транскордонних регіонів мають значення три виміри.

Географічні межі: варто відокремлювати невеликі транскордонні ініціативи від працюючих співтовариств, до яких залучено п'ять і більше регіонів.

Інтенсивність кооперації: визначається стратегічними можливостями транскордонного органу і рівнем його автономії від центральної влади.

Типи акторів: потрібно розділяти місцеві (муніципальні) органи влади й органи влади регіонального (мезо-) рівня.

Табл. Типи транскордонних регіонів

Інтенсивність кооперації	Географічні межі	
	малі	великі
Висока	Інтегровані єврорегіони (EUREGIO)	Скандинавські угруповання (Oeresund Council/Committee)
Низька	Єврорегіони, що зароджуються (Transmanche Region)	Робочі співтовариства (Working Communities) (Arge Alp)

Специфічну форму транскордонних регіонів представляють **функціональні співтовариства**. Їхня суть полягає в тому, що у багатьох випадках регіональні або місцеві органи влади або інші організації співпрацюють, наприклад, через підписання протоколу про співпрацю або юридично не зобов'язуючої угоди і формують конкретні структури, зазвичай без правосуб'єктності.

Загальна назва таких структур – **Асоціація**. Як приклади, можна назвати такі асоціації, як Jura (Франція/Швейцарія), Puyennees (Іспанія/Франція) і Extremadura/Alentejo (Іспанія/Португалія).

Інший тип функціональних співтовариств – **Регіональна рада** (Regionalrat), в якій беруть участь разом вибрані на виборах політики від регіональних влад, із кожного боку кордону (наприклад, Австрія і Угорщина в 1993 р. створили Регіональну раду за участю округів Д'єр-Мошон-Шопрон і Ваш, міст Д'єр, Шопрон, Сомбатхей (Угорщина) і землі Бургенланд (Австрія)). При Регіональних радах зазвичай створюються тематичні робочі групи.

До особливостей всіх функціональних співтовариств можна віднести:

1) у більшості вони постійні;
2) інколи мають окрему ідентичність (наприклад, ICBAN в Ірландії / Північній Ірландії), але найчастіше зберігають ідентичність своїх членів (наприклад, Association of Galicia and Norte в Іспанії/Португалії);

3) рідко мають окремі від своїх членів можливості, зазвичай ґрунтуючись на головуванні, що чергується, і секретаріаті. Існують також комітети/робочі групи, що проводять через певний час свої засідання. Спільним для всіх працюючих співтовариств є:

- відсутність власних істотних фінансових і кадрових ресурсів;
- рідко ухвалюють самостійні від сторін, що беруть участь, рішення, спираються на міжорганізаційні форми ухвалення рішень (учасники комітетів і робочих груп виступають при цьому як представники своїх органів влади).

Зазвичай, функціональні співтовариства фокусують свою діяльність на просторовому плануванні та конкретних проектах.

Зазначимо, що повноваження європейських регіонів щодо здійснення міжнародної співпраці неоднакові в різних державах. Зокрема, в "історичних" європейських федераціях регіонам надано досить широких прав. Наприклад, землі ФРН і кантони Швейцарії мають право в межах своїх предметів

ведення (зазвичай, це прикордонна співпраця, культура, освіта), укласти договори з іноземними державами, землі Австрії – з сусідніми державами або їхніми суб'єктами.

Найбільші права в галузі зовнішніх зв'язків мають суб'єкти молодшої бельгійської федерації (утворена в 1993 р.). Три співтовариства і три регіони цієї країни мають право на здійснення зовнішніх стосунків з усіх питань, зокрема право на укладення міжнародних договорів. Що стосується співтовариств, то до таких питань належить розвиток культури, освіти тощо, а для регіонів – питання економіки та екології.

Вищим рівнем розвитку прикордонної співпраці в Європі вважають так звані "великі регіони" (*Grand Regions*), що складаються зі значних територіальних одиниць, таких як "Верхній Рейн" (ФРН – Швейцарія – Франція) і "Саар-Лор-Люкс-Рейн" (ФРН – Люксембург – Франція).

Останній "великий регіон", до якого належить весь Люксембург, прикордонні райони французької Лотарингії і німецької землі Рейнланд-Пфальц, цілком німецька земля Саарланд, є, як вважає керівництво ЄС, "найбільш зразковим європейським регіоном".

Характерна особливість прикордонної співпраці в межах "великих регіонів" – це наявність спеціальних міждержавних угод між країнами, які беруть участь; багатобічних міжурядових (загальні питання) і міжрегіональних комісій (конкретні практичні питання співпраці). При цьому "Верхній Рейн" має ще і приватноправові органи, зареєстровані як "євро регіон". У "великих регіонах" активно відбувається процес інституціоналізації структур співпраці.

Принципово новим кроком у розвитку прикордонної співпраці стала підписана в м. Карлсруе в січні 1996 р. Угода між урядами ФРН, Франції, Люксембурга і Швейцарії "Про транскордонну співпрацю між регіональними суб'єктами і органами місцевого самоврядування". Зона дії Угоди охоплює Люксембург, французькі регіони Лотарингію і Ельзас, німецькі федеральні землі Саарланд, Рейнланд-Пфальц і Баден-Вюртемберг, швейцарські кантони Золотурн, Базель, Ааргау і Юра тобто під неї частково підпадають і "великі регіони" – "Верхній Рейн" і "Саар-Лор-Люкс-Рейн". Найбільш важливим у цій угоді є те, що регіональні та місцеві органи влади, які підписали його можуть самостійно укласти з прикордонними партнерами угоди про кооперацію.

Таким чином, створюється загальна правова основа, що надає місцевим органам влади великі можливості для розвитку прикордонної співпраці. Уряд Німеччини розглядає "Угоду Карлсруе" як "модель співпраці в Європі XXI століття" і прагне поширювати цей досвід. З 1996 р. до цієї моделі належить ще одна близька за суттю германо-бельгійська угода "Майнцська угода". В умовах України запровадженню таких форм співпраці сприяло б формування у прикордонних регіонах "регіональних мережових співтовариств".

Під "регіональним мережовим співтовариством" розуміємо різноманіття акторів, що солідарно співпрацюють у просуванні індивідуальних і колективних інтересів; обмінюються формальними і неформальними ресурсами, і вступають в різні форми комунікації на регіональному політичному просторі. При цьому прикордонний регіон повинен розглядатися вже не

просто як територіальний простір. Набуває важливості політична актуалізація цього територіального простору, що виражається в наявності певних економічних і політичних інтересів, консолідованого або ж, навпаки, поляризованого політичного співтовариства, своєрідного характеру комунікацій.

До того ж, політика розвитку ТКС повинна розглядатися як один з пріоритетних напрямів загальної регіональної політики, а, з огляду на це, саме прикордонний регіон як певного типу "політичний регіон", що є важливим чинником у загальному політичному житті країни, включає, загальну велику вузлову проблему (депресивність розвитку) і загальне історичне минуле (периферійність). Важливо є й те, що саме комунікативні зв'язки і здібності соціальних мереж позитивно впливають на адаптивні можливості держави і безлічі її політичних інститутів. Поряд із політичним чинником, у процесі формування регіональних мережеских співтовариств доцільно брати до уваги і безліч інших чинників географічної, економічної, соціальної, демографічної, освітньої властивостей.

Специфічними формами міжрегіональної співпраці в регіоні Балтійського моря є так звані **"дуги" (arcs)** – Південно-балтійська дуга і Ботнічна дуга. Проект "Південно-балтійська дуга" (South Baltic Arc) реалізують у межах програми BSR INTERREG ІІІВ. Проектна територія протягується по південному узбережжю Балтійського моря від Німеччини через Польщу, область Калінінграда РФ і Литву та Латвію уздовж міжнародної транспортної магістралі "ВіаГанзеатіка".

Всього в проекті беруть участь органи влади 13 регіонів.

Проект Ботнічна дуга (Bothnian Arc) стартував ще з 1998 р. Він охоплює 12 муніципалітетів, розташованих на узбережжі Ботнічної затоки (сім – шведських і п'ять – фінських). У них проживає більше половини населення Північної Швеції та Північної Фінляндії.

Новими, насамперед за розмірами і сферою сполучення акторів, є "Трикутниками зростання", тобто транснаціональні економічні зони, поширені на досить великій, але чітко визначеній географічній території, в якій відмінності у наявних чинниках трьох або більше країн і субрегіонів використовуються з метою розвитку зовнішньої торгівлі та залучення іноземних інвестицій. Вважають, що функції "трикутника зростання" в економічному розвитку значно ширші, ніж функції єврорегіонів, оскільки вони дають змогу сполучати в цілісність регіони (типи регіонів), які володіють взаємодоповнюваними один одного видами ресурсів.

В ідеалі, три регіони включають по одному з компонентів економічної системи: земля – праця – капітал; четвертий компонент – підприємницькі можливості – є результатом взаємодії всіх трьох регіонів або типів регіонів.

Таким чином, створюючи подібне стратегічне об'єднання, географічно суміжні субрегіони можуть використовувати принцип порівняльних переваг.

У 1996 р. "трикутник" було розширено внаслідок залучення до нього нових районів Малайзії та Індонезії, після чого його площа перевищила півмільйона квадратних кілометрів, а населення – 34 млн осіб, відповідно, змінилася назва на "трикутник зростання Індонезія – Малайзія – Сінгапур". Ок-

рім офіційно створеного трикутника в Південно-Східній Азії без відкритої координації на високому політичному рівні виник "Південно-Китайський трикутник зростання". Його утворили Гонконг, частина Тайваню і провінції Гуандун і Фуцзянь (КНР).

Фінський професор В. Кивікарі, вивчивши азіатський досвід, запропонував сформувати Південно-Балтійський "трикутник зростання" з долученням до його складу:

- розвинених регіонів в економічних відносинах країн ЄС: Північної Німеччини і Польщі, Південної Швеції;
- регіонів країн із трансформаційною економікою (нових членів ЄС) – Північної Польщі, Литви, Західної Латвії;
- регіонів країн – "прямих сусідів" ЄС – Північно-Західної Білорусі і області Калінінграда.

Не менш цікавою є пропозиція автора стосовно організації "трикутника зростання" у Фінській затоці, куди могли б увійти Південна Фінляндія, Естонія і регіон Санкт-Петербурга.

Основною метою нових форм ТКС є перевтілення прикордонних, периферійних районів у межах державних територій в інтегровані, взаємодоповнювані райони, що набувають функцій передавача нової інформації, досвіду тощо. Адже розвиток ТКС передбачає зниження залежності прикордонних територій не тільки від внутрішніх адміністративно-територіальних кордонів, але і, безпосередньо, від державного кордону. Ці процеси повинні відбуватися в контексті транскордонного регіоналізму.

Література

1. **Быков А.** Конкуренция и кооперация на мировых рынках "высокой технологии" / А. Быков, Н. Шмелев // МЭМО. – 1986. – № 9. – С. 67-73.
2. **Сергеев В.М.** Сетевая динамика глобализации и типология "глобальных ворот" // Понимание. – 2007. – № 2. – С. 18-30.
3. **Балтийский регион** как полюс экономической интеграции Северо-Запада Российской Федерации и Европейского союза / под ред. В.П. Гутника, А.П. Клемешева. – Калининград: Изд-во РГУ им. И. Канта, 2006. – 392 с.
4. **Kivikari U.** The external economics relations of the Kaliningrad Region / U. Kivikari, M. Lindstrom, K. Lihuto. Turku school of economics and business administration, Discussion C2/1998; Kivikari Urpo. A Growth Triangle as an Application of the Northern Dimension Policy in the Baltic Sea Region. Russian-Europe Centre for Economic Policy. Policy Paper. May 2001.

Гомольская Н.И. Черторижский В.Н. Новые формы международной экономической интеграции – перспективы развития трансграничного сотрудничества

Рассмотрены современные проблемы возникновения и развития новых форм трансграничного сотрудничества в Европейском Союзе. Установлено, что основной целью новой формы трансграничного сотрудничества (ТКС) является перевоплощение пограничных, периферийных районов в пределах государственной территории в интегрированные, взаимодополняемые районы, которые приобретают функцию передатчика новой информации, опыта, и т.п. Ведь развитие ТКС предусматривает снижение зависимости пограничной территории не только от внутренней административно-территориальной границы, но и, непосредственно, от государственной границы. Эти процессы должны происходить в контексте транскордонного регионализма.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, треугольники роста, работающие содружества, большие регионы.

Homolska N.I., Chertoryzhskiy V.M. New forms of international economic integration – prospects of development of transborder cooperation.

In the article the modern problems of origin and development of new forms of transborder cooperation in European Union are examined. It is set that the primary purpose of new forms of transfrontal collaboration (TKS) is a reincarnation of boundary, peripheral districts within the limits of state territories in computer-integrated, complementary districts, which acquire the functions of transmitter of new information, experience, and others like that. In fact development of TKS is foreseen by the decline of dependence of boundary territories not only from internal administrative-territorial scopes but also, directly, from a state boundary. These processes must take place in the context of transfrontal regions.

Keywords: transborder cooperation, triangles of growth, workings unions, large regions.

УДК 629.113

Доц. М.Г. Грубель¹, канд. техн. наук; Б.М. Федак –
БАТ "Укравтобуспром"; А.В. Расстриженков¹

**ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО
НОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПАЛЬНОГО ВАНТАЖНИМИ
АВТОМОБІЛЯМИ В РІЗНИХ УМОВАХ РУХУ**

Дано економічну оцінку диференційованого нормування витрат пального вантажними автомобілями в різних умовах руху. Диференційоване нормування витрат пального базується на методиках, які запропонували автори, їх апробовано в реальних умовах під час випробувань військових автомобілів і використовуються в процесі експлуатації. Як показали дослідження, економічний ефект, який базується на диференційованому нормуванні витрат пального, є досить істотним порівняно з існуючими методиками.

Ключові слова: умови руху автомобілів, реальна витрата пального Q_s , нормативна витрата пального Q_n .

Автомобільний парк України за останні роки характеризується високими темпами зростання – поповненням понад 400 тис. шт. за рік і 20-30 % щорічного приросту. На автомобільний транспорт припадає 50-60 % від загального обсягу споживання імпортованих нафтопродуктів. За таких умов покращення паливної економічності автомобілів, аналіз і пошуки можливих шляхів підвищення ефективності використання моторного пального є особливо актуальною проблемою.

Велика питома частка різних типів доріг і значно ширша зона середніх швидкостей руху вантажних автомобілів, неповне використання вантажності або ж і перевантаження автомобілів – все це характерні умови реальної експлуатації автотранспортних засобів (АТЗ) в Україні. Відповідно і актуальність кількісної оцінки впливу цих чинників – умов руху на формування реальної паливної економічності вантажних автомобілів, вдосконалення практики прогностичного нормування лінійних витрат пального, що традиційно зорієнтовані на кращі асфальтобетонні дороги I категорії і рух в економічній зоні швидкостей.

Існуюче лінійне нормування експлуатаційних витрат пального вантажних автомобілів, як для підприємств національної економіки, так і для

¹ Академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного